

גליון מעדני אשר

יד"ל ע"י עכון מעדני אשר

גליון תתי"א (שנה י"ז)

פרשת ואתחנן נחמו תש"פ

מדוע רואים שלשה דורות של תלמידי חכמים ואח"כ נפסק הרי הקב"ה ערב שלא יפסק?

בפרשתן ד"י והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב וגו'.

איתא במדרש תנחומא פרשת תולדות שאם זכה אדם שיהא בן תורה הוא ובנו ובן בנו, שוב אינה פוסקת ממנו עולמית, שנאמר בפרשתן "והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב" מה יום מתן תורה אינו בטל, כך המלמד תורה לבנו ובן בנו שוב אינה פוסקת ממנו.

וכן איתא בגמ' בבא מציעא פ"ה עמוד א' אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן כל שהוא תלמיד חכם, ובנו תלמיד חכם, ובן בנו תלמיד חכם שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם שנאמר ואני זאת בריתי וגו' לא ימוש מפני זרעך ומפי זרעך ומפי זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם, מאי אמר ה' אמר הקדוש ברוך הוא אני ערב לך בדבר זה, מאי מעתה ועד עולם אמר רבי ירמיה מאכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה.

ובב"ח אורח חיים סימן מ"ז כתב לפי זה דבר נפלא הא דאומרים כל יום בברכת התורה: ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל, דאיכא למידק נימא בקיצור ונהיה אנחנו וכל עמך בית ישראל, אלא לפי דברי גמ' הנ"ל אתי שפיר, דכל הרואה בנו ובן בנו עוסק בתורה, מובטח לו שאין התורה פוסקת מזרעו שנאמר ישעיה נ"ט כ"א לא ימוש מפני זרעך, ולפ"ז צריך שיאמר וצאצאינו וצאצאי צאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל, וכן שמעתי שנוהגים כך במדינות אחרות ונכון הוא.

יש להקשות: הרי אנו רואים בחוש שיש משפחות שלש דורות תלמידי חכמים ואחר כך זה נפסק, איך יכול להיות, הרי זה הבטחה שהקב"ה ערב בדבר זה, כך מקשה החיד"א בספרו פתח עינים ב"מ פ"ה ע"מ א', וכן בספרו פני דוד פרשת ואת הברכה, וכן בספר זרע ברוך ח"ג על ברכות דף כ"ג ע"ב.

איכא כמה תרוצים:

א. הא דיש את ההבטחה הנ"ל רק אם אשתו של התלמיד חכם, הוגנת ומיוחסת אז בניו ת"ח, אבל בזמננו התלמידי חכמים נושאים נשים שאינם מיוחסות לכן לא נמשך התורה, כך תירץ החיד"א בספרו פתח עינים ב"מ פ"ה ע"מ א', וכן בספרו פני דוד פרשת ואת הברכה, וכן בספר זרע ברוך ח"ג על ברכות דף כ"ג ע"ב.

ובספר זרע ברוך ח"ג על ברכות דף כ"ג ע"ב ביאר לפי זה באופן נפלא: מה דדרשינן בגמ' סנהדרין נ"ט ע"מ א' על הפסוק "תורה ציוה לנו משה מורשה" אל תקרי מורשה אלא מאורסה, דהכונה דאין אתה יכול לומר שהתורה ירושה אלא מאורסה, כלומר לשים לב למאורסה היא אשתו של הת"ח שתהיה הוגנת, אז בניו תלמידי חכמים, וקרי ביה מורשה.

וכתב החיד"א בספרו פני דוד פרשת ואת הברכה על פסוק הנ"ל דאפשר להוסיף נפך דנלמד זה ממש רבינו אף שמשה רבינו שלקח צפורה היה על פי סודות עליונים וע"פ הדיבור, מ"מ למראה עינים עשה הקדוש ברוך הוא שיקחו ישראל מוסר השכל וידעו שהתורה אינה ירושה רק אם יקח הת"ח אשה מיוחסת וכשרה, וזה כוונת הפסוק תורה ציוה לנו משה, והגם דכל עניני משה רבינו מאד עמקו, מכל מקום לפי הנגלה ממנו נקח מורשה אינה ירושה א"כ נתן לב במאורסה, ולמדנו זה מהנגלה של משה רבינו ע"ה אף כי לפי האמת כל עניני משה רבינו ע"ה רזי דרוזן עשויים באמת וישר, עכ"ז למראית העין נילף מיניה.

ב. משל למה הדבר דומה, לאורח שרגיל לבקר בעיר פלונית ובכל פעם הוא מתאכסן בבית מלוגו הקבוע, ופעם אחת כשבא להתאכסן בבית מלוגו ראה פתקא כתובה על שער הבית לאמור, כי מעתה בית המלון סגור ואינם מקבלים

אורחים יותר, ומובן שמכאן ואילך לא סר יותר לבית מלון זה שהרי פסק מלשמש אכסניא לאורחים, וכמו כן, הן אמת כי אחרי שהוחזק אצלו בשלשה דורות ללמוד תורה כי אז התורה חוזרת על אכסניא שלה ואינה פוסקת, אבל זה רק בתנאי אם התורה מוצאת אצלו מקום אכסניא, כי הוא מחבב את התורה ולומדה ומקבלה בסבר פנים יפות, אבל אם הוא סוגר חס ושלום את האכסניא ואינו מניח לתורה ליכנס אצלו, כי אז פשיטא שאין התורה חוזרת אצלו, כך תירץ החפץ חיים זצוק"ל.

האם מהתלמידים אפשר לקנות תורה יותר מהרב וזה אחד מעיקר קניני התורה? בפרשתן ד"י ושנתם לבניך.

ובספרי מובא ברש"י בפרשתן לבניך אלו התלמידים.

הנה איתא בגמ' מכות י' עמוד א', וכן בתענית ד' איתא דרבי חנינא גס העיד כן דרבינו הקדוש מעיד הרבה תורה למדתי מרבתי, ומחבירי יותר מהם, ומתלמידי יותר מכולם.

ובתוספת יו"ט אבות פרק א' משנה ו' הקשה קושיא נפלאה בשם המדרש שמואל על הא דאיתא שם במשנה עשה לך רב וקנה לך חבר: דקשה למה לא הזהיר על שיקח תלמידים הרי אמרו תענית ד' מכות י' א' הרבה למדתי מרבתי, ומתלמידי יותר מכולם.

איכא כמה תרוצים:

א. התלמידים כל מגמת פניהם הוא ללמוד, לכן אינם לומדים אלא במקום שלם חפץ בו יותר או ממי שנראה להם שהם לומדים ממנו יותר, ומאחר שלא ימצא האדם מי שירצה להיות תלמיד לו, לכן לא הזהיר התנא עליהם, כך תירץ במדרש שמואל מובא בתוס' יו"ט שם.

ב. אין ראוי לעשות דבר זה, לעשות האדם עצמו לרב ולקח לעצמו שם חשיבות לומר תלמוד ממני כמו שעושים בארצות הללו, כך תירץ רבינו מהר"ר ליווא ז"ל בספרו דרך חיים מובא בתוס' יו"ט הנ"ל.

ג. קושיא מעיקרא לאו קושיא היא לפי שכבר קדמוהו להתנא קמאי דקמאי אנשי כנסת הגדולה שהם אמרו והעמידו תלמידים הרבה, כך תירץ בתוס' יו"ט הנ"ל.

והנה החוות דעת בהקדמתו כתב ז"ל מרגלא בפומייהו דרבנן לקרות החכם בשם תלמיד חכם, היות שאין ראוי להקרא חכם רק הבורא, לבד שהוא עצם החכמה ואינו מושפע מזולתו, אבל חוץ ממנו הכל מקבלים ומושפעים מזולתם, וק"ו מי ששכלו מורכב בחומר הוא ילאה תמיד מלהשיג הדבר בשלימות כו', לכן קראוהו בשם ת"ח, ולא לבד שצריך לגדול ממנו, אלא אף לקטן ממנו, כאמרם ומתלמידי יותר מכולם, והטעם כי כמו בראיה החושית, אם ישוטט אדם במבט עיניו למרחוק יוכשל בקל במה שלפניו, כן הוא בראי' השכלית, כשמשוטט במבט שכלו למרחוק נכשל בקל במה שלפניו, לכן צריך לתלמיד ששכלו קטן ומביט במה שלפניו.

וכן כתב בשו"ת נחלת שבעה סימן ל"א הלא כבר כתב החכם מהר"ח ורידבורק טעם למה נקראו תלמידי חכמים ולא חכמים, כי כולם תלמידים זה לזה, כי כל החכמות יש להן סוף, ותורתנו הקדושה אין לה סוף וקץ ותכלית, לכן נקראים תלמידי חכמים, זה לומד מזה דבר זה מזה, וכמאמר רבי חנינא תענית דף ז' ע"א הרבה תורה למדתי מרבתי וכו' ומתלמידי יותר מכולם.

וכן כתב הבן יהודיע תענית ז' ע"מ א' שנראה שלכן נקרא כל חכם בשם "תלמיד חכם", להורות שעיקר שלימות חכמתו היא מכח התלמיד, כפי שמצינו שם הרבה למדתי מרבתי ומתלמידי יותר מכולם.

ברכת מזל טוב לאחי הגדול מרבני המערכת העומד לימינו בכל עת בעצה ובמעש הגאון רבי ישראל שוורץ שליט"א רב קהילת צאנז ביתר, ודומ"צ אוצר הפוסקים, שערי הוראה, נוש שמונים, וראש כולל דברי חיים לרגל שמחת אירוס' בתו במד"ט עב"ג הבה"ח המופלג בתור"ש שמעון נוסביום נ"ז מבחירי ישיבת חיי משה בנו של הרה"ג רבי יוסף נוסביום שליט"א ר"מ בישיבת טשאנזל בני ברק ונכדו של הגאון המפורסם רבי נפתלי נוסביום שליט"א ראש ישיבת חיי משה ובזכות מזל טוב לאחי מורי הגאון המפורסם רבי חיים יעקב מנחם שוורץ שליט"א דומ"צ דקהילת צאנז נתינו ורב בית החולים לנאח יתא ועוד שבזכות מעשיו הכבירים יזכה לרות נתת מכל יוצאי חלציו ויצילה בכל אשר יפנה

גליון זה נודב לעילוי נשמת האשה החשובה והצנועה נפלאת בחסידה ובתואר מדותיה מרת שינדל בת מוה"ר יחיאל הכהן ברנבוים ע"ה נלב"ע יום חמשה עשר באב תשנ"א ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י יוצ"ח שיחיו לאיוט"א

הנה המנהג הוא אף אלו שמניחים תפילין דרבינו תם להניח תפילין דר"ת רק אחרי הנישואין.

הנה כ"ק אדמו"ר בעל האמרי אמת מגור זצ"ל אמר רמז למה שנוהגין שחתן אחרי החתונה מתחיל להניח תפילין של רבינו תם, שכתוב ישיעה פ"א י כחתן יכהן פאר, ואמרו חז"ל ברכות י"א שפאר זה תפילין.

הנה בבית יוסף אורח חיים סימן ל"ח ס"ק ד' כתב בשם הכל בו בשם הר"ם וז"ל ועל הבחורים ששאלת אשר מהרהרים אפילו בשעת ק"ש לא יניחו תפילין, ואפילו חולי מעיים אסור להניחם וכל שאינו יכול לשמרם שלא יפח בהם אסור כל שכן שלא ינהג בהם קלות ראש בתאות נשים.

וכן בספר מהר"ל מנהגים הלכות ציצית ותפילין ס"ק י' איתא אמר מהר"י סג"ל שהוקשה לו על הבחורים שאין נשואין עדיין לנשים שהם מניחין תפילין, וגם הנשוי כבר ועדיין רך בשנים לא ניחא שיניחם מפני שיצרן תקפם עליהן, והתפילין צריכין גוף נקי שלא להרהר בעודן עליו, ותמיהני מאין הרגלים שמניחין כ"כ בינקותן.

יש להקשות: מה הטעם של הבחורים, שתפילין של רש"י מניחים אף לפני החתונה, ותפילין של רבינו תם אין מניחים.

ובספר אות חיים סימן ל"א סק"א ד"ה אמנם באיזה כתב טעם לזה: עפ"י מה שידוע שמרן הגה"ק הדברי חיים זי"ע ציוה לבחורים להניח תפילין בחוה"מ, דכיון דלדעת הרמ"א צריך להניח, רק שהחסידיים מתלמידי הבעש"ט זי"ע החזיקו כדעת המחבר עפ"י דהזוה"ק שלא להניח, בחורים קודם נישואם לא שייך מילי דחסידותא, וא"כ כמו כן לבישת תפילין דר"ת, הוא מילתא דחסידות, ואין לבחורים לעסוק בחסידות.

ובמקום אחר הוסיף טעם אחר: דהרי איתא בשו"ע אור"ח סימן ל"ח דמי שאי אפשר לו להשמר מהרהורים מוטב לו שלא להניחם, ועל כן האיננו נשוי שאין לו פת בסלו ויש לחוש בו יותר להרהורים, נהי דלא רצו למונעם לגמרי מלהניח תפילין ומניחין של רש"י, אמנם עכבו בעדם מלהניח דר"ת, ובפרט כי לפי"ד האריז"ל דר"ת קדושתם עוד למעלה מדרש"י, כך כתב שם בס"ק י', וכן כתב בשו"ת דברי יציב אורח חיים סימן מ"ד ס"ק ב'.

וכתב דיש לו סמך לטעם זה השני: כי שמע בשם צדיק אחד שאנשי שלומי נהגו שלא יניחו תפילין דר"ת בשנה ראשונה אחר חתונתם, ולטעם השני ניחא דהא בשנה ראשונה צריך להיות נקי לביתו.

ומנהג זה שלא להניח תפילין דר"ת בשנה הראשונה אחר חתונתם הובא בשלחן מלכים בדיני תפילין דר"ת סע"ב, וכתב דכן הנהיג הגה"ק מהר"ש מבעלזא זלה"ה אצל אנשי שלומו.

אולם באות חיים כתב דלא נהגו כן במקומותינו רק להניח אחר חתונתם מיד, וגם הוסיף דנכדי הגה"ק בעל בני יששכר נהגו עפ"י רצונו להניח תפילין דר"ת מיד בכניסתן לבר מצוה בשנת ה"ג.

ובשו"ת דברי יציב הנ"ל מחדש חידוש להלכה: שבחורים מותרים לכתוב תפילין דרבינו תם ונחשבים בר קשירה, כיון שהטעם שאין מניחים תפילין דר"ת לא משום שאינם מאמינים בתפילין הללו ואינם רוצים להניחם, אדרבה נמנעים רק מחמת שקדושתם חמורה ביותר, וכיון שמאמינים בתפילין הללו ודעתם להניחם אחר נישואיהם, שפיר הוו בני קשירה.

מעדני אשר: בדרך מליצה אומרים שלכן לאחר החתונה מניחים תפילין דרבינו תם ללמד את האברך שמהיום יש עוד דעה שצריכים להתחשב.

מי שמוצא בשבת ברשות הרבים תפילין של רבינו תם האם אסור להכניסו? קימ"ל אורח חיים הלכות שבת סימן ש"א סעיף מ"ב המוצא תפילין בשבת בבזיון, במקום שאין משתמרין, וכו' מכניסן זוג זוג דרך לבישה עד שיכניסן כולם.

יש לחקור האם תפילין דרבינו תם נמי מותר להכניס בשבת או רק תפילין דרש"י.

הנה בפרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן ש"א ס"ק נ"ג כתב להסתפק המוצא תפילין דרבינו תם, שיש בו ספק ואין מברכין עליהם כי אם אתפילין דרש"י סימן ל"ד סעיף ב' א"כ ברשות הרבים למאן דאמר סימן שמה"ה סעיף ז' יש רשות הרבים האידנא, י"ל דלא התירו לו לעבור הוצאה והעברה דין תורה ללבוש זוג זוג, ד"ל ספק תורה לחומרא, ולמאן דאמר רמב"ם טומאת מת ט, יב כל ספק תורה דרבנן הוא, יש לומר לא גזרו בתפילין, וי"ל היכא דיש לתא דין תורה לא התירו.

ובכף החיים סימן ש"א אות רמ"ט הביא את דבריו: והעיר דהיינו דוקא לדעת הפוסקים דתפילין דר"ת מניחין מחמת הספק, אבל לדעת האריז"ל והמקובלים שיש חיוב להניחן כמו דרש"י, ואדרבה גדולה מעלתן יותר משל רש"י, א"כ אין חילוק בין תפילין דרש"י לתפילין דרבינו תם.

וכן בשו"ת באר יצחק אור"ח סימן ט"ז דן במי שמוצא תפילין דרבינו תם אם ג"כ מותר להכניסן זוג זוג או לא, וכתב דבהקשפה ראשונה נראה שמי שנוהג להניח תפילין דרבינו תם בחול מותר להכניסם זוג זוג, ואף שאין מניחם רק מחמת ספק, מ"מ כיון דמניחם הוי תכשיט, אולם להלכה למעשה פוסק שאסור להכניסם מחמת שני טעמים.

טעם הראשון: ע"פ מה דאיתא במשנה שבת ס' שמותר לצאת בשבת בקמיע, רק בקמיע מן המומחה, ואיתא בברייתא שם ס"א ב' "איזהו קמיע מומחה כל שריפא ג' בני אדם" ובהמשך בעיא רב פפא מה דין אדם אחד שקיבל שלשה קמיעות של שלש מיני חולי, האם מותר לצאת בהן בשבת, שהרי הקמיעות ודאי אינן נקראין 'מומחה' שהרי הן לא ריפאו רק אדם מסוים, והשאלה הוא אי גברא איתמחי או לא איתמחי, אם נאמר שהרי עכ"פ הקמיעות ריפאו אותו שלשה פעמים ולכן מותר לצאת בה בשבת, או שיש לומר כי מזלו של האדם הוא שעזר לו, ואין שום ראייה מזה על המומחיות של הקמיעות וממילא ייאסר לצאת בהן בשבת. והגמ' נשאר בתיקו. והרמב"ם וכל הראשונים פסקו לחומרא שאסור לצאת בה בשבת, הרי לנו שלבוש שאדם לובש בחול רק מכח ספק, שלבוש הקמיעות מצד ספק רפואה, אף שרגיל לנושאה כל ימות החול, אינו נחשב כתכשיט ואסור לצאת בזה בשבת, א"כ ה"ה הכא כיון שכל הנחת תפילין דר"ת הוא רק מכח ספק, אף שמניחם כל יום בימות החול, מ"מ אין שם תכשיט עליהם, ואסור לצאת בהם בשבת.

טעם השני: דהרי אף בתפילין שאין בהם שום ספק כלל אפ"ה לא הותר להכניסם זוג זוג רק אם מונחין בבזיון כמבואר בביצה, משום דאף דהוי ודאי תכשיט, מ"מ הא קימ"ל דאסור לצאת בתפילין, כמבואר בגמ' שבת ס"א א' דלמ"ד שבת לאו זמן תפילין ודאי אסור, ואף למ"ד שבת זמן תפילין אסור משום חשש דילמא אתי לאתויי ברה"ר, ורק להכניסם זוג זוג התירו משום בזיון תפילין, א"כ י"ל דבספק אם הם קדושים בקדושת תפילין כמו תפילין של ר"ת, לא התירו בזה משום בזיונם, ואע"ג דכתבו התוס' שבת ס"ב ד"ה וכל דאין איסור מן התורה כיון דהוי הוצאה כלאחר יד, אולם מ"מ איסור דרבנן ודאי איכא.

ומסיק לדינא: דכיון דכבר פסקו כל הפוסקים דהעיקר להלכה כשיטת רש"י, וכן נהגו סוגיא דעלמא כשיטתו, אלא דירא שמים יחוש להניח תפילין של ר"ת כמבואר בסימן ל"ד אינו רשאי להקל ולצאת בהם בשבת, ואף דירא שמים מחמיר על עצמו להניחן בחול ולצאת לשיטת ר"ת, אבל אינו יכול להקל ולהכניסן זוג זוג בשבת כיון דסוגיא דעלמא ינהוג לעיקר כשיטת רש"י.

ישמח לב מבקשי ה' הופיע הספר הנפלא גם אני אודך חידושים על הגליון מעדני אשר מאות הערות נפלאות על הנכתב בגליון מעדני אשר מאת הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס שו"ת גם אני אודך ופרדס יוסף על המועדים

מערכת "קול המעדנים" ניתן לשמוע שיעורי המעדני אשר בהלכה ואגדה שנאמרו בקהלות הקודש בארץ ובחול במספר 079-5702714 וכן קול הלשון ישיר 073-2951280 אפשר לשמוע ישיבת תפארת משה בצלאל גור ירושלים ישיבת צאנז ירושלים שיחת חיזוק בזהירות בין אדם לחבירו

בפרשתן ג' כ"ג כ"ה ואתחנן אל ה' וגו' אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן וגו'.

יש להקשות: מדוע אהרן הכהן לא התפלל להיכנס לארץ ישראל הרי היה באותו גזירה של מי מריבה כמו משה, א"כ מדוע לא התפלל, וכי מאס בארץ ישראל, כך הקשה החיד"א בספרו פני דוד ס"ח, וכן בדרשות חתם סופר חלק ב' ע"מ של"ד, וכן בספר תולדות יצחק בפרשתו, וכן במגלה עמוקות בפרשתו, וכן בשפתי חכמים ראש השנה ב' ע"מ ב', וכן במלא העומר למהר"ל צינץ פרשת פנחס סד"ה עלה אל העברים ע"מ ש"ז טור ב', וכן בחכמת התורה להגאון רבי שלמה קלוגר פרשת פנחס ע"מ ש"ש.

איכא כמה תרוצים:

- א. לפי שאמר אהרן, משה רוצה ליכנס לקיים מצוות התלויות בארץ, ואני עיקר המצוות התלויות בארץ הם לתועלת, והם עשרים וארבע מתנות כהונה, ויאמרו בני אדם שכדי לקבל מתנות אני מתפלל ליכנס בארץ ולזה לא התפלל, כך תירץ בתולדות יצחק בפרשתו.
- ב. מה שלא התפלל אהרן, לפי שבניו נכנסים במקומו לכהונה גדולה ולכל מעלה, אבל משה בן משק ביתו נכנס תחתיו, כך תירץ בתולדות יצחק בפרשתו.
- ג. ע"פ מה שכתב האר"י זצוק"ל וז"ל אהרן הכהן נתגלגל בעלי הכהן, ובעון עבודה זרה היה חייב סקילה, לכן ותשבר מפרקתו ויפול מן הכסא ואח"כ נתגלגל בעזרא הסופר שהיה גם כן כהן ושם נתקן עכ"ד, ואני קבלתי שלכן לא התפלל ליכנס לארץ כי ידע שיכניס את ישראל אחרי כן, כך תירץ הרמ"ז בהגהתו ספר שמן ששון בסוף הספר דף קמ"ז ע"ד מובא בהחיד"א בספרו פני דוד בפרשתן ס"ק ח'.

איך היה מותר לרבי זירא לצום שישכח הכל מה למד הרי זה איסור דאורייתא?

בפרשתן ד' ט' השמר לך ושמור נפשך מאוד.

איתא בגמ' מנחות צ"ט ע"מ ב' אמר ריש לקיש כל המשכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו, ויליף מפסוק הנ"ל השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים, וכדר' אבין אמר ר' אילעא, דאמר רבי אבין אמר ר' אילעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה, יכול אפילו מחמת אונסו תלמוד לאמר ופן יסורו מלבבך, במסירם מלבו הכתוב מדבר.

יש להקשות: על הא דאיתא בגמ' בבא מציעא פ"ה עמוד א' רבי זירא כי סליק לארעא דישראל יתיב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיניה, כי היכי דלא נטרדיה, איך היה מותר לרבי זירא לצום כדי שישכח מה שלומד, הרי עובר על איסור דאורייתא, כך מקשה בהגהות יעב"ץ ב"מ פ"ה ע"מ א'.

ומתוך היעב"ץ: שלא התענה אלא על שכחת סדר לימוד הבבלי ופלפולי המשא ומתן, משום דאמוראי דבבל חריפי ומקשי ודארץ ישראל מתוני ומסקי אליבא דהלכתא, אבל חלילה לחשוב שהיה מכוון לשכוח תלמידו מכל עיקר חס והס מלהזכיר, כי השוכח דבר אחד ממשנתו במזיד מתחייב בנפשו.

נראה לתרץ: ע"פ מה שכת המהרש"א על מה שפירש רש"י דלא נטרדיה כשעלה לא"י ללמוד תורה מפי רבי יוחנן כו' ומיישבין את הטעמים בלא קושיות ופרוקין והקשה הא ודאי דגם בני א"י הוו מקשין ומפרקין אהדדי כדאמרינן לעיל בר' יוחנן גופיה דאמר על ר"ל דהוי מקשי ליה כ"ד קושיות ומפרקינן ליה כ"ד פירוקי אלא דהיינו שהיו מעיינין ומתקנין כל דבר על בוריו והשמועה יוצאה לאור על ידי פלפולם דאחזי מייתי לה התם דר"ל עוקר הרים וחריף טובא הוה והיה מחבב ומיישב דברי ר' מאיר כדאמרינן נמי לעיל דע"י פלפולם רווחא שמעתתא משא"כ בני בבל דאפשר שהיו מפלפלים דוגמת חילוקים שבדור הזה אשר כל מי אשר יודע לכונן על צד היתור בפלפול של הבל הרי זה משובח וכל אחד מכוין לדחות דברי חבירו כדקרי להו מחבלים שאין נוחין זה לזה בהלכה ועל ידי כך לא סלקא להו שמעתתא אליבא דהלכתא כדקרי להו נמי התם במחשכים הושיבני והוא שאמר דלא נטרדיה כי פלפול כזה מטריד את האדם מן האמת ואין מגיעו לתכליתו המבוקש, לפי הנ"ל אתי שפיר דתורה כזה מותר לשכוח דלא זכה נעשית לו סם המות, מעדני אשר.

מדור משיב כהלכה

מדור זה נודב ונערך ע"י ידידנו ר' מרדכי זיסקינד הגר שליט"א מנהטן

משיב כהלכה שינון וידיעת ההלכה - הלכות שבת
כל השאלות הם משרוע ומשנה ברורה

א] חידה. מה המקור שאפילו אחר ארבעים שנה כולם היו שלמים בלא מום.

ב] חידה. מתי משה רבינו התפלל את החמש מאות וחמש עשרה תפילות?

ג] יש לעיין. האם יש בל תוסיף בעשיית מצוה דרבנן פעמיים?

ד] יש לעיין. האם יש איסור לא תחמוד בגוי?

ה] יש לחקור. ישראל שהוא שותף של גוי בבהמה האם יש לו איסור שביתת בהמתו?

ו] יל"ע אם כיבוד אב ואם חשיב מצוה אחת או ב' מצות, ומאי נ"מ בזה?

ז] סמיכות כיבוד אב ללא תרצח. יש לעיין אמאי נסמך מצוות כיבוד אב ואם לאיסור לא תרצח?

ח] תפילין. כיצד מצד אחד כתוב שלא יסיח דעתו מהתפילין אפילו רגע אחד ומאיך כתוב שיכול ליישן שינת עראי בתפילין איך זה מסתדר.

ט] חידה. מתי כלובש תפילין אין לו איסור להסיח דעתו מהן?

י] הלכה למעשה. האם מותר השנה לבשל השנה בט' באב לצורך שבת?

כללי השתתפות

1. כל תשובה נכונה, אפילו לשאלה אחת תזכה את השולח להיכנס להגרלה, יהיה הגרלה על שני פרסים ע"ס 500 ₪.
2. כל תשובה נכונה על כל שאלה, הינה זכות נוספת להשתתף בהגרלה, כך שכל מי שישלח יותר תשובות לכל השאלות מגדיל את סיכויו בהגרלה.
3. כל חודש, בראש חודש תערך הגרלה בין כל השולחים, הזוכה ייבדקו תשובותיו, יתקבלו אך ורק תשובות מפורטות.
4. ניתן לשלוח כל שבוע את התשובות של אותו שבוע, או עד ראש חודש.
5. שימו לב חשוב מאוד: קבלת התשובות הינה אך ורק לפקס מערכת משיב כהלכה 0775558617 או במייל meir.s1000@gmail.com נא לציין בתחילת המכתב על כמה שאלות השיבו, וכמו"כ שם מלא, כולל/ ישיבה. ועיר וטלפון וכמו"כ נא לציין על איזה פרשה השיבו. [לברורים ופרטים נוספים בטלפון 0533154010 בשעות הערב בין 8:00 ל-9:00 בלבד]. השולחים בכתב יד, בפקס, להקפיד על כתב ברור וקריא שיהיה ברור לאחר משלוח הפקס. כתב לא ברור לא יכנס להגרלה. -יש עדיפות לשלוח התשובות מוקלד במייל כי כך זה ייכנס בעזה"י לספר שיצא לאור בעתיד בל"ג. -שאר עניני העלון לא שייכים לפקס או מייל או טלפון זה, אלא כמצויין במסגרת ע"ג העלון בעמ' ד'.

תשובות ניתן לשלוח עד ר"ה אלול

תגובות אפשר לשלוח

עד יום ב' בערב

להרב אשר אנשיל שוורץ שליט"א רח' תכלת מרדכי 4/15 רמת בית שמש

לבירורים בכל ענייני המערכת, בטל: 053-3166560

מייל: m0533166560@gmail.com

פקס: 077-4448278

מכתבים לצערכת

מדוע עיקר מה שקונן ירמיה הנביא על הדברים החיצוניים ולא על קדושת ירושלים שנתחללה

מה שהקשתם בשם הישמח משה על מה דאיתא במגילת איכה שקונן ירמיה "איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה כאלמנה רבתי בגוים שרתי במדינות היתה למס בכו תבכה בבליה" דיש להקשות ולמה דלא הוירי המקונן רק הטפל מדברים הנוגעים אל שמחת העולם הכלה, ומניח העיקר קדושת ירושלים אין נתחלל ואיך גברה הטומאה, וזה נאמר רק ברמז, ותרצתם בכמה אופנים.

הגאון המפורסם רבי שמאי קהת נראס שליט"א חבר הברית (הדברי) קהילת מחזיקי הדת, אבות תורה, הישר והטוב. בית הוראה ישיבת מיר, לשנת ה'תקפ"ט בתי יעלית, אוצר הפוסקים סוואלי, קנין תורה פסנות ירושלים (כדור)
נראה לתרץ, ע"פ שיטת רבי אליעזר מגילת ירמיה דקדושה ראשונה שנתקדשה ירושלים קידשה לעתיד לבא, אף כשנחרב ע"ש ברשי" ובתוס' וכן לשיטת ר"ח שהביא התוס' בכתוב פ"ב ע"פ ב בריה ירמיה ירושה ראשונה ושניה יש להן, פ"ח ראשונה ירושת אברהם יצחק ועקב שניה ירושת יהושע ומשם ואילך קדשה לעולם, וע"ש בתוס' דקדושת ירושלים והבית קדשה אע"פ שאין עכשיו בית, וכן קדושת ירושלים משום דאקרי נחלה אין לה הפסק, אי נמי משום דכתיב זאת מנוחתי עדי עד, וקדושת הבית התקדש אע"פ שאין בית, לכן קונן ירמיהו בעיקר על עצם הבית שנחרב ואי אפשר לעשות שמה העבודה וכו' ועוד דדרשו חז"ל מגילה כ"ט ואיך להם מקדש מעט אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות ששבטל ששם שורה קדושה ושכינה, ועל כן לא קונן ירמיהו על הקדושה שנתבטלה.

הגאון מגילת הכהן רבינו צבי שליט"א מה"ס "עני אגוד" ופרסם יוסף חידוש" על הגעונים
נראה עוד לכאור ב"ה שחבר למנון לנו שאם יבוא האדם לקונן על ירושלים, יבוא היצר הרע ויקררו, ולכן קודם כל יקונן על הדברים הגשמיים שהטור לנו בגלל חורבן בית המקדש, ולא כבר ממילא יזכר גם ההפסדים הרוחניים העצומים שהפסדנו, ויקונן גם על זה. ולפי זה יש לכאור גם הכתוב, "על נהרות בבל יש יושבנו", קודם כל לקונן על הדברים הגשמיים, ואז ממילא "גם בכינו בזכרון את ציון", שגם בכינו על ציון ובית המקדש שהפסדנו.

חולה שאכל בתשעה באב האם מותר לו לעלות לתורה

מה שכתבתם בשם שו"ת חתם סופר אהרן יוסף קריב שכתב ביום תשעה באב שנת תקע"א החליתי והוצרכתי לשתות בע"ה והרהרתי בדעתי אם ישאלוני התלמידים המתפללים בבמה"ד שבביתי האם יקראני להעלות אותי לס"ת למנחה בקריאת ויחל מה אשכח, ונראה לי פשוט יזכולתי לעלות לתורה לקרות ויחל כמו שאר כל אדם, הדנה דין זה דמי שאינו מתענה לא יעלה לתורה לא נמצא מפורש בשום מקום, ואדרבא מסביר נותן הדעת שיכול כל אדם לעלות ולקרות ולברך על חיוב הצבור, וכותב כמה טעמים ואחד מהם הדקריאה אינה משום התענית אלא משום היום.

הרה"ג משה יחיאל הכהן ראש שליט"א ירושלים
נראה להעיר, דכדעת החת"ס כתב נמי הגר"ש ב"ה ספרו שנות חיים סיון סת"ב והובא בשו"ת מערכת בין המצרים ח"ה סי' כ"א ח"ב ד' תשעה באב הוי יום אבל חוץ מתענית, ולכן מי שאינו מתענה הרי יש לו שאר עניני ת"ב וכן ביוה"כ"פ יש בו איסור מלאכה ושאר ענינים. וחזו"ן מדבריו שאינו מחלק בין קריאת התורה דשחרית שקורין כי תוליד בנים לקריאת התורה הנמנה שקורין ויחל כי כל היום יש לו דין של מועד. ובשו"ת שערי צדק אהרן יוסף קריב ה"ד החת"ס שדבריו דברי תורה, כי במקום חולי יחל כולו אילו התענה, דלמאמה הוי רוצים ביותב תענית, רק אונס החולי מנעם, וע"ע באורחות חיים סיון תקפ"ו שהביא עוד מקורות שמותר לקרות לתורה מי שאינו מתענה.

הרה"ג יוסף אביטבול שליט"א בני ברק מספר שיעור יוסף ושא"ס
נראה להעיר, דדעת הרבה פוסקים לא כן עיין בחזו"ן עובדיה העניתי עמ' עמ' ואיך ולכן אפילו שהוא כהן לבדו יצא מבית הכנסת.

הרב יעקב ישראל מיינער שליט"א לונדון
נראה להעיר, דלכאורה מההשמעות השו"ע סיון תקפ"ו ס"ג נראה שהוא חולק על החתם סופר שהרי הוא אומר "יש מי שאומר שאין עומד לקרות בתורה בת"צ מי שלא התענה", ע"ש, ואינו מחלק בין תענית צבור לתענית בה"ב.

חולה הצריך לאכול בתשעה באב ואם יאכל בשר יצטרך לאכול פחות האם עדיף שיאכל בשר

מה שחקרתם בשם הפוסקים בחולה הצריך לאכול בתשעה באב ואם יאכל לחם יצטרך לאכול חמש כתובות במשך היום, ואם יאכל בשר יספיקו לו ג' כתובות, האם יאכל בשר ועל ידי כך יסתפק באכילת מועטות של ג' כתובות.

הרה"ג אהרן יוסף ורנן שליט"א אשדוד
נראה להעיר, דקבלתי מאמאמר"ר הגר"ח ורנן שליט"א כי חומר האיסור בבשר ויין בימי האבילות, הוא מצד שהם קריבין על גבי המזבח, וזה מוכיח החורבן ביותר. ולפי זה נראה כדעת רבים שאכילת בשר בתשעה באב חמור יותר מלחם הגם שיאכל ע"י יתור לחם. דלחם הוא גנדר שאור שאכילתו מקטיריו ממנו אשה לה'.

הבה"ח יוסף שוורץ שליט"א מנחרי ישיבת צאנז נתניה
מה שהבאתם מחלוקת הפוסקים האם בתשעה באב אסור לאכול בשר מדינת דהויא כמתו מוטל לפניו או ידלמא בתשעה באב לא נקרא מוטל לפניו, יש להעיר מהא דאיתא בשו"ע סיון תקפ"ו ס"ג לול תשעה באב ויזנו וישיבם בבית הכנסת לארץ עד תפלת המנחה, ובביאור הגר"ח דס' כתב דכ"ז שמתו מוטל לפניו אינו ישן לא ע"ג מטה וקופה ולא ע"ג מטה כפוייה, ופי' בתה"א אלא ישן ע"ג קרקע וכדאמרין אינו מיטב, ועי"ד סי' שמ"א ס"ה, עכ"ל, ומבואר דס"ל להגר"א דגם בט"ב הוי כאונן שמתו מוטל לפניו.

איך יכול להיות שעיקר החרבן הבית היה בשביל חילול שבת הרי בה הרבה עבירות חמורות
מה שהקשתם בשם האור החיים הקדוש והחתם סופר והעריב נחל על הא דאיתא בגמ' שבת ק"ט ע"ב ב אמר אביי לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת, דיש להקשות הרי עם עברו על ג' העבירות החמורות, ואיך יכול להיות, שאם שמרו את השבת לא היה הקב"ה מחריב את בית המקדש, א"כ מדוע אם היה שומרים את השבת זה לא היה נחרב, ותרצתם בכמה אופנים.

הרה"ג אליהו אלישע נכס שליט"א ירושלים
נראה להעיר, דהשבת היא האות היא גם העדות על בריאת שמים וארץ, וכתב רש"י הל"ג ה' א' דה' אלא דהטעם דמ"ד המחלל שבת הרי הוא מומר לכל התורה כולה, דסבירא ליה שבת כעבודת כוכבים, והעובד עבודת כוכבים כופר בהקב"ה, והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. והנה איסור עבודת כוכבים הוא גם לגויים וגם גילוי עריות ושפיכות דמים מצווים גם הגויים כמבואר בגמ' סנהדרין ד' משפ"ד וז' משפ"כ שמירת שבת היא רק לישראל ויגו ששבת חייב מיתה ששבת היא עדות על בריאת שמים וארץ ובה דואי חייבים גם הגויים מ"מ היא נמסרה דוקא לישראל להיות להם לבטח של אמונה עם הקב"ה, לכן יש חומר מיוחד בחילול שבת.

הרה"ג רבי מתיתיהו ישראל הורוויץ שליט"א ליקודו מחבר ספר "אצרות הי"ם על מסכת ברכות
נראה להעיר, דבספר אצרות דברי יציב שבת ק"ט ע"מ ב' כתב האדמו"ר מצאנו קלוזינבורג זצ"ל שידוע שששת ימי המעשה מורים על סדרי הטבע, ויום שבת הוא למעלה מטבע. וכתב האבן עזרא שכל מערכת המולות מורים רעה על עם ישראל, אלא שכל זמן שהם שומרים את התורה אין מול לישראל ואם לא ישמרוהו יטלוט בהם המול. והיערות דבש ביאר כי לפי המול לא היה אברהם ראו' להוליד, וא"כ לפי המול ליכא קיום לורע אברהם. ורק כשמקיימים התורה ראוים להנהגה למעלה מדרך הטבע. וממילא מובן דכ"ז ששמרו שבת כהלכתו הגין השבת עליהם נגד המולות וכו' להנהגה למעלה מהטבע, אבל כשעושים שבת כמי החול אין לנו מגן ומחסה מפני המולות.

הבה"ח החתן ליפא דייטל נ"ל מ"מיתא תורה ויראה דאסאטאמר קרית יואל
נראה לתרץ, ע"פ מה שכתוב בספר באורות חיים למורנו הגה"צ ראש ישיבתנו שליט"א על שבת ע"פ ט"ו שבשבת יש השראת השראת יתירה על עם ומביא שם בראשית יורה לזה, וע"י השראת השכינה יש מליצה ישרה לכפר על ישראל שהיא כבעליו עמו, ומביא שם ביאור שביאר כ"ק מרן רבינו שליט"א על זה נמצא שכיון שחיללו את השבת לא היה השראת השכינה, ובמילא לא היה המליצה הישרה.

הבה"ח ראובן יהושע יאראוויטש נ"ל בית שמש
נראה לומר בדרך אפשר, שהבית המקדש היה מבטא הקשר שבין ישראל לאביהם בשבשים, והרגישו שם כזה קרבת ה', ומכיון שעשו ועברו על כמה עבירות היה מן הראוי לחללה שירחב הבית המקדש, אבל כיון ששמרו את השבת ורפו ידיהם מהאות היה רח"ל אפשר שירחב הבית מפני עוונותיהם.

האם יש איסור להניח תינוק בתוך חיקו בתשעה באב

מה שהבאתם בשם שו"ת תשובות והנהגות כרך ב' סימן ר"ב שהסתפק האם מותר לתינוק בתוך חיקו בתשעה באב ע"פ מה דאיתא בגמ' פ"ב ה"א א"ב לא יניח תינוק בתוך חיקו מפני שבמביא לידו שחוק ויתגנה על הבריות, וכיון של איסורי אבלות ישנם בתשעה באב פשיטא שאסור, ובפרט איסור זה שסודו שמביא לידו שחוק בודאי אסור בתשעה באב, ואין לשחק עם תינוק בתשעה באב, ותמה מדוע השמיטוהו הפוסקים.

הגאון ישראל שוורץ שליט"א רב קהילת צאנז ביתר, ורומ"צ אוצר הפוסקים, שערי תורה, נוש שמונים, וראש כולל דברי חיים
נראה לענ"ד להביא ראה ברורה דאסור ליקח תינוק בתוך חיקו בתשעה באב, ממש"כ בשו"ע סיון תקפ"ו ס"א יש מי שאומר שלא ילך ויטיל בשוק בת"ב כדי שלא יבא לידו שחוק וקלות ראש, וכתב בגמ' במש"כ פ"ב דמו"ק לא יניח תינוק בתוך חיקו מפני שבמביא לידו שחוק וכו', הרי מבואר דאסור בת"ב להניח בתוך חיקו, וי"ל דמכין דאמרין בממא דהת"ל לא כל מצוה הנוהגת באבל נוהגת בת"ב ועיין בתוס' סוף פ"א דה"א אסור ונבחי הגר"ח הל' תנתי"ל דכל הנאמר בת"ב יסודו מדין אבלות, וא"כ כיון דאסור באבל ליקח תינוק בתוך חיקו, ה"ל אסור בת"ב, וי"ל דמה דקאמר בגמ' הטעם ונמצא מתגנה על הבריות, היינו דלצורך התינוק כיון דהיינו רביתה היה מקום להתיך, ולכן קאמרה הגמרא דבפני רבים לא יעשה כן מחשש שיתגנה על הבריות, ועיין ברבינו חננאל שם דלא הוכיז טעם הגמרא ונמצא מתגנה על הבריות אלא מפני שבמביא לידו שחוק.

הרה"ג אלימלך בלוס שליט"א חיפה
נראה לציין בענין שחוק בתשעה באב, מה שכתב הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זיע"א אמרי פנחס את שיע"ח שהשחוק בתשעה באב הוא סכנת נפשות, עוד כתב שם באות שפ"א כי יחסר לאדם איזה דבר עת טוב הוא להתפלל ולבקש מהש"ת בתשעה באב בעת שיושבין על הארץ.

הבה"ח מיכאל שנק נ"ל ישיבת דברי ברוך קרית צאנז נתניה
נראה להעיר, דאולי מה שהפוסקים לא הביאו האיסור להניח תינוק בחיקו בתשעה באב הוא דשאני אבל דאיכא אחרים שיכולים לחזיקו התינוק ולטפל בו בשבת כ"ב ס"ב דכולנו אבלים א"כ מי יחזיק בתינוק ויטפל בו ובדאי מותר להחזיק התינוק אבל ימנע ככל האפשר משחוק עמו.

מה הטעם המנהיג לעשות סיום בתשעה הימים

במה שהבאתם כמה טעמים נחמדים בשם אחרונים למנהיג לעשות סיום בימי תעשת הימים.

הבה"ח ברוך הלוי גנזלר נ"ל ישיבת גדולה סטעט וויזניץ רמת וויזניץ חיפה
נראה לציין מה שכתב הגה"ק אב"ד קוז'אנלוב זצ"ל ה"ד בספר ארץ צבי לפרשת דברים וז"ל, שמעתי מחכם אחד על שעושין סיום בשבוע שחל בו ט' באב, ולומדים בעיקרו כדי לאכול בשר, ולכאורה לאו שפיר עבדי, י"ל עפ"י מש"כ בשפת אמת לנמשאליין בה סמא דמותא, דלימוד אפילו שלא לשמה מועיל לדחות הרע והמוות, אך למימינים בה סמא דחיי, ונורמת עוד חיים, עכדפח"ת וש"ו. איתא בספ"ק דמי המצרים הם גדולים מאד בקדושה, אך לפי גדלם יש הסתר גדול, נמצא שאף לימוד שלא לשמה אז מועיל לסלק ההסתר נ"ל, סם לסלק המוות ונפתח אור גדול, ע"כ שפיר דמי לשמוח ולאכול בשר אף בלימוד שלא לשמה אז, עוד יש לציין למה שאמר הגר"ח מוויילנא זצ"ל בואה בהפוסק לספר דברי אהרן דבאותיות סיום הגנלה והנסתר הם שוין ודומין בגימטריא. כמו סמ"ק, ס' הוא הגנלה, מ"ך הם הנסתר, וכן יו"ד ו"ו מ"ם, לרמז שהן הגנלה והיינו הלומד בפועל, והן הנסתר דהיינו שלא למד רק שמשתתף עמו להסיום, שניהם הם שייך להסיום.

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרה"צ יעקב אליהו גולדמן שליט"א בית שמש
לרגל שמחת הברית לבנו כמר **שלום** נ"ל
וברכת מזל טוב לאביו
הגה"ח **שמואל דוד גולדמן** שליט"א ראש ישיבת וויעל
ולחמיו **כ"ק האדמו"ר משאץ** שליט"א
ולזקינו הגאון המפורסם **חיים צבי שפירא** שליט"א ראב"ד מחזיקי הדת
יאה רעוא שבזכות זיכוי רבבות יזכה לרוות נחת מכל יוצאי חלציו
ויצליח בכל אשר יפנה

ברכת מזל טוב לידידי היקר
מקים עולה של תורה בקרית צאנז נתניה
הרה"ג **משה בורד** שליט"א
י"ר ועד קביעת יעתיים בקרית צאנז נתניה
לרגל שמחת נשואי בתר תחי' במז"ט עב"ג
ידידינו הבה"ח מורנו **יקותיאל יהודה שליסל** נ"ל מבחרי ישיבת צאנז חיפה
בנו של ידידינו הרה"ג **אהרן זאב שליסל** שליט"א בית שמש
וברכת מזל טוב לאביו ידידינו הרב **אהרן בורד** שליט"א
יאה רעוא שבזכות זיכוי רבבות יזכה לרוות נחת
מכל יוצאי חלציו ויצליח בכל אשר יפנה

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרב מאיר אברהם קליין שליט"א בית שמש
לעילוי נשמת אביו הרב **צבי אהרן** בן הרב **נתן** ז"ל
נלב"ע י"ד אב תש"ג ת.נ.צ.ב.ה.
ולעילוי נשמת זקנתו מרת **טובא** בת **אברהם** ע"ה
נפ"ה ו' אב תשס"ט ת.נ.צ.ב.ה.
ולעילוי נשמת דודו הרב **משה יוסף** בן הרב **שלום אונברג** ז"ל
נלב"ע כ"ו תמוז תש"פ ת.נ.צ.ב.ה.
ולרפואת **יחיאל בן איקל** - **דוד בן חנה**
יאה רעוא שבזכות זיכוי רבבות בלימוד התורה יקיים בה הבטחת התורה
מש"ל ג' ח' רפואת תחי' לשרף נשק"י לעצמותיך

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרב צבי יהודה ישראל גולדברגר שליט"א
בית שמש
לרגל שמחת הולדת בתו במז"ט
יאה רעוא שבזכות זיכוי רבבות יזכה לרוות נחת
מכל יוצאי חלציו ויצליח בכל אשר יפנה